

Výchova detí ... neľahká to úloha.

(Aby si rodičia s deťmi rozumeli, alebo ohýbaj ma mamko pokiaľ som ja Janko, lebo...)

Niekoľko myšlienok, ktoré páter Elias Vella venoval návštevníkom Rodinkova a ktoré podľa svojich najlepších schopností a možností spracoval a upravil do textovej podoby Dušan Kamenár.

Výchova detí nie je jednoduchá úloha v živote človeka. Kto by nechcel byť dobrým rodičom, kto by nechcel byť dobrým vychovávateľom. Kto by nechcel prispieť k správne formovaniu osobnosti svojich detí, kto by si nechcel povedať „dobré som ich vychoval!“, keď uvidí svoje ratolesti odrastené. Kto by nechcel mať krásny vzťah so svojimi deťmi v každom období ich rastu - keď naberajú prvé skúsenosti, keď sa z chlapcov a dievčat menia na mládencov a slečny, či keď z nich vyrastú dospelí muži a ženy, ktorí si sami zakladajú vlastné rodiny. Ale ako na to?

Slov na túto tému už bolo určite vyrieknutých veľa, ale dobrá rada je vždy cenná. O to viac, keď je vyrieknutá v správnom čase a na správnom mieste.

Na začiatok by sme sa mohli zamyslieť nad jednou príhodou, ktorá sa odohrala medzi jedným významným básnikom a jeho priaznivcom. Spoločne raz diskutovali na rôzne témy, medzi ktorými nechýbala ani téma výchovy detí. Básnikov priaznivec zastával názor, že deti je potrebné nechať slobodné. „Deti musia byť slobodné a mať voľnosť, aby mohli zažívať rôzne dobrodružstvá, aby si mohli všetko vyskúšať a pri tomto skúšaní na vlastných chybách zistia čo je dobré a čo zlé“ povedal a dodal „takto sa budú rozvíjať a vzdelávať.“ Básnik mu na to povedal. „Chcel by som ti ukázať moju záhradu.“ Keď prišli na miesto, pred sebou mali spustenú a burinou zarastenú záhradu. Básnik pokračoval. „Ešte minulý rok bola záhrada plná krásnych kvetov a plná života. Rozhodol som sa však, že ju nebudem polievať, že ju nechám len tak napospas a nebudem sa o ňu starať. Nuž a takýto som dosiahol výsledok!“

Je dôležité venovať sa deťom od útleho detstva až kým nedospejú. Určite to nie je vždy jednoduché a niekedy to býva aj naozaj zložité, hlavne v období, keď deti prechádzajú obdobím puberty. Skutočnosti, ktoré sťažujú výchovný vzťah rodičov s deťmi sú v podstate tri. V prvom rade je to vekový rozdiel. Vždy ide o dve odlišné generácie. Ďalej je to rozdiel mentality a spôsobu zmýšľania. Každá generácia má svoj vlastný spôsob zmýšľania i mentalitu. No a najväčším problémom je dôveryhodnosť. Vôbec nie je zriedkavé, že deti či už z takého alebo onakého dôvodu nemajú k rodičom dôveru. Prečo sa vzťah rodičov a detí ocitne v takejto situácii?

Tu nastáva prielomový okamih. Skôr ako začneme rozmýšľať, prečo dospievajúce deti často nemajú dôveru vo svojich rodičov, musíme sa obhliadnuť a zamerať na obdobie, kedy tieto deti boli ešte malé. Keď sú už deti veľké, musíme si spomenúť, ako sme ich vychovávali, keď boli malé.

Že je tomu tak, potvrdzuje aj príbeh zo starovekého Grécka, kde sa raz jedna žena - matka obrátila s otázkou na vtedy veľmi známeho, múdreho a uznávaného filozofa Aristotela. Jej otázka znela. „Kedy musím začať vychovávať moje dieťa?“ Filozof sa jej opýtal. „Koľko

rokov má tvoje dieťa?“ Ona mu odpovedala. „Má len päť rokov.“ Aristoteles jej na to. „Musíš začať okamžite, lebo už meškáš s výchovou päť rokov. Vlastne, nie len päť rokov, ale päť rokov a deväť mesiacov.“

Už v lone matky dieťa začína vnímať čo sa deje s matkou a čo sa deje okolo nej. Vníma jej obavy či hnev a vníma aj nedostatok lásky. Ak matka rozmýšľa počas tehotenstva o jeho prerušení, jej dieťa to bude pociťovať celý život. Ak otec bol zlý alebo bíjaval matku, dieťa to bude pociťovať celý život. Ak otec neakceptuje pohlavie svojho dieťaťa (je to dievča, ale otec neakceptuje nič iné ako syna), v dospelujúcom veku to dieťa bude pociťovať.

Ak dieťa nedostane správnu výchovu už v najútlejšom veku, je potom veľmi ťažké mať správny vzťah s deťmi, ktoré dospelujú alebo sú už dospelé.

Každý rodič robí vo výchove svojich detí chyby. Týmto tvrdením nechceme spochybníť úprimný úmysel a lásku rodičov voči svojim deťom. Faktom je však skutočnosť, že aj napriek svojej najlepšej vôli a veľkej láske žiadny rodič nie je uchránený od chýb. Jednou z chýb môže byť uprednostňovanie a robenie rozdielov medzi deťmi. Takéto uprednostňovanie alebo robenie menších či väčších rozdielov zanecháva hlbokú ranu v životoch detí. Veľmi negatívne na deti pôsobí aj skutočnosť, keď ich medzi sebou porovnávame a prirovnávame jedných k druhým. Porovnávanie vytvára medzi deťmi nezdravú súťaživosť, plodí žiarlivosť a podnecuje k hádkam. Veľmi častá chyba pri výchove je aj negativisticky pohľad rodičov na svoje deti. Inými slovami, rodičia robia chybu, keď vždy poukazujú iba na veci, ktoré sa dieťaťu nepodarili, a rozprávajú iba o nedostatkoch. V podstate akoby mali strach niečo oceniť na deťoch, akoby sa báli s deťmi rozprávať v pozitívnom duchu.

Malý príklad. Dieťa prinesie domov žiacku knižku s novými známami. Všetky sú výborné, len jedna je zlá. Rodičia sa často zamerajú len na tú zlú a ani slovko neprerieknu na margo tých výborných. Napomínajú za chyby bez toho, aby ocenili všetko to dobré. Takýto postoj rodičov v deťoch vytvára komplex menejcennosti, prináša odmietanie seba samých a výrazne prispieva k podkopávaniu sebavedomia dieťaťa.

Pre správny výchovný vzťah s deťmi je nutné nepozerať iba na negatívne, ale dať dostatočný priestor všetkému tomu pozitívnemu, čo naše deti robia či dosiahnu.

Keď deti dospelujú, veľmi často sa prejavuje nedostatok lásky, ktorú rodičia dieťaťu prejavovali. Napríklad rodič dieťa neobjal, alebo mu nedal pusku, keď po tom dieťa túžilo. No a toto všetko deti prežívajú, precitujú a pamätajú si, keď dospelujú alebo sú dospelé.

Najväčším problémom ale zostáva nedostatočná alebo zlá komunikácia. Keď už sú deti v puberte či v dospelujúcom veku, rodičov zaráža a veľmi často aj trápi nedostatok otvorenosti a uzavretosti detí. Rodičia vidia, že dieťa prežíva menšie či väčšie problémy, ale deti o nich nerozprávajú, alebo lepšie nerozprávajú sa o nich s rodičmi. Je to skutočnosť, ktorá rodičov veľmi trápi, ale ak správna komunikácia nezačne, keď sú deti ešte malé, vo veku dospelovania alebo dokonca v dospelom veku už je neskoro niečo naprávať.

Ako rodičia neprispievajú k vytvoreniu zdravej a správnej komunikácie so svojimi deťmi nám pomôže pochopiť aj nasledujúci jednoduchý príklad. Keď sú deti malé, často sa nás pýtajú na

najrôznejšie veci a ich otázky sa nám zdajú byť hlúpe. Deti nám svoje otázky kladú pri každej príležitosti, napríklad keď sme v kostole alebo keď sa práve rozprávame s priateľmi. Za takýchto okolností sa snažíme deti umlčať, pretože sa nám zdá, že to nie je správny čas na kladenie otázok a na odpovede. Avšak ak len neustále odmietame otázky detí, nerobíme nič iné, iba si nevedomky budujeme „komunikačnú hradbu“ medzi nami a nimi. Časom táto hradba rastie a rastie, a keď naše deti vstúpia do puberty, hradba je už veľmi vysoká. Komunikácia už dlhý čas nefunguje, je zablokovaná. Táto hradba, toto nefungovanie komunikácie je základom uzavretia sa dospievajúcich detí pred rodičmi.

Ďalším faktorom, ktorý prispieva k „budovaniu hradby“ je, že rodičia si často ani nevšimnú, že ich deti vyrastajú. Pokračujú sa k nim správať a komunikujú s nimi, ako keď mali desať rokov. Keď deti majú desať rokov, rodičia im môžu a musia prikazovať či nariadovať. Ale keď vstúpia do obdobia dospievania, prikazovanie a nariadovanie musí nahradiť dialóg. Ak nezmeníme spôsob komunikácie, v dospievaní sa nám nikdy neotvorí a zostanú uzavreté. Ak nezmeníme spôsob komunikácie a zostaneme pri prikazovaní a nariadovaní, bude to práve náš spôsob komunikácie, ktorý nás stále viac a viac bude vzdäť od detí.

Ako príklad na ilustráciu nám môže poslúžiť situácia, ktorá je vlastná každodennému životu. Trinásťročné dievča si nájde chlapca a začnú spolu chodiť. Nám sa však táto skutočnosť moc nepozdáva. Začneme dievča napomínať. Musíme si však uvedomiť, že napomínanie nie je spôsob, ktorý ju presvedčí. Napomínaním vlastne dosiahneme to, že sa začne s chlapcom stretávať poza náš chrbát a už nám nič nepovie. Nechce aby sme ju napomínali. Chce aby sme s ňou začali viesť dialóg.

Rodičia však často majú strach počúvať svoje deti a majú obavy z toho čo si vypočujú. Avšak formovanie názoru je prirodzené pre toto životné obdobie detí. V tomto veku si začínajú presadzovať svoju samostatnosť a nezávislosť. K tomuto veku samozrejme tiež patrí tendencia popierať všetko, čo hovoria dospelí. Čiže je prirodzené, že oponujú a popierajú naše názory. Ale to nie je dôležité, pretože dialóg ich vedie k osobnostnému rastu. Nechcú, aby im rodičia boli „nadriadení“, aj keď v podstate nimi sú, ale aby im boli priatelia a spolupútnici.

Ak by sme mali pomenovať hlavné problémy, s ktorými sa potýkajú dospievajúce deti, tak by sme mohli v podstate uviesť tri problémy. Prvý problém je problém viery. Deti sa aj napriek našej dobre kresťanskej výchove zvyčajne dostanú do štádia, kedy chcú veci riešiť samostatne a po svojom. Začínajú čeliť pochybnostiam či je naozaj pravda, že Ježiš je v Eucharistii, či je naozaj pravda, že Boh prostredníctvom kňaza naozaj odpúšťa hriechy, či je vôbec možné, aby existovali katastrofy, nešťastia a utrpenie, keď Boh je nekonečne dobrý. Keď rodičia počujú rozprávať svoje deti o takýchto pochybnostiach vo viere, začnú si robiť starosti. Ale toto je normálne a prirodzené pre dospievanie. Doteraz rešpektovali tradíciu, ktorú sme im odovzdali. Teraz si chcú sami vytvoriť cestu. Teraz si chcú nájsť to svoje miesto v ponúkanej tradícii. Teraz sú to oni, ktorí chcú veriť a nie len prijímať vieru, ako im ju predstavujú ostatní. Z tohto dôvodu potrebujú niekoho, kto ich bude počúvať, kto s nimi bude viesť dialóg. Pretože prostredníctvom dialógu si formujú svoju vlastnú cestu.

Druhý problém sa týka sexuálneho života. Situácia je obdobná. Veľmi často dospievajúce deti napomínáme za skúsenosti, ktoré majú v tejto oblasti. Nie že by sme mali so všetkým

súhlasiť, ale napomínanie nie je to, čo ich presvedčí a posunie ďalej. To čo potrebujú je pomocná ruka.

Najlepšie čo pre nich môžeme urobiť je nepredstavovať sexuálny život, akoby to bola vec, ktorá je sama o sebe zlá a negatívna. Mali by sme sexuálny život predstavovať ako prirodzenú vec, ktorá má svoju hodnotu. Najčastejším problémom v dospievaní je problém s masturbáciou. Deti zväčša o tomto probléme nerozprávajú, sú uzavreté. Keď sa už však rozhodnú rodičom niečo povedať, tak si od nich vypočujú len príkazy a zákazy. Takýmto spôsobom však nepomôžeme výchove detí a ich napredovaniu. To, čo je konštruktívne, je vysvetliť im ako z biologického hľadiska funguje ľudské telo. Je potrebný dialóg a nie kritika, príkazy a ani zákazy. Keď sa deti nedozvedia potrebné informácie od rodičov, často ich dostanú od kamarátov a nie zriedkavo sú tieto informácie nekompletné a zavádzajúce. Musia to byť rodičia, ktorí predstavia sexuálny život pozitívnym a reálnym spôsobom, vždy z pohľadu Boha, z pohľadu, prečo Boh stvoril človeka a sexuálny život.

Obdobný prístup je potrebný aj v oblasti citového života našich detí. Keď začnú prežívať prvé lásky, keď začnú byť priťahované opačným pohlavím, rodičia by mali byť tí, ktorí im pomôžu a nie tí, ktorí im iba zakazujú a prikazujú.

Nakoniec by sme sa mohli pozrieť na úlohu otca v živote rodiny a vo výchove detí. Zvyčajne je otec chápaný ako hlava rodiny a celá výchova detí býva v rukách ženy. Určite to nebýva prejav nezájmu, je to aj prejav rešpektu a dôvery k manželkiným schopnostiam.

Muž ale nie je v rodine len pre manželku. Je v nej aj pre deti. Výchova detí nie je len úloha pre ženu, ale aj pre muža. Keď deti cítia, že sa o nich stará iba mama, a nevidia prejavy starostlivosti a lásky zo strany otca, stáva sa pre nich cudzincom. Pre citový rozvoj detí nestačí iba matka, ale musia byť prítomní obidvaja rodičia. Keď sú deti malé zväčša starostlivosť a výchova je len v rukách matky. Je to matka, ktorá im vštepuje prvé životné hodnoty. Čo to ale prináša? Deti si myslia, že životné hodnoty, sú iba tie, ktoré ich naučila matka a tie otcove...

Nuž a keď nám deti vyrastú a stanú sa z nich dospelí ľudia, rodičom nezostáva nič iné ako modliť sa za svoje deti a byť ochotní pomôcť radou. Rozhodnutia však musia robiť „deti“ samé. Keď sú už dospelé, nemôžeme viac rozhodovať za nich, musíme im byť iba nápomocní, aby mohli prijať správne rozhodnutia. Musia to byť však oni, ktorí ich prijmu. Je prirodzené, že rodičia majú záujem o svoje deti po celý život, ale od určitého veku prichádza do úvahy len modlitba a rada.

Dobre vychovávať deti je veľmi ťažká úloha pre rodičov. Preto je potrebné prosiť Boha, aby nám dal svetlo ako deti vychovávať, ako s nimi komunikovať a ako im sprostredkovať a vštepiť kresťanské hodnoty. Pretože iba deti so správnymi hodnotami, môžu vyrásť na dobrých a zreých ľudí.